

KRK — OTOČNI CENTAR

Petrica Novosel

Na otoku Krku razvila su se brojna veća i manja naselja. Najveća i glavna otočna naselja — Krk, Punat, Vrbnik, Baška, Omišalj i



Fot. 1. Grad Krk i razvedena obala poluotoka Prnibe

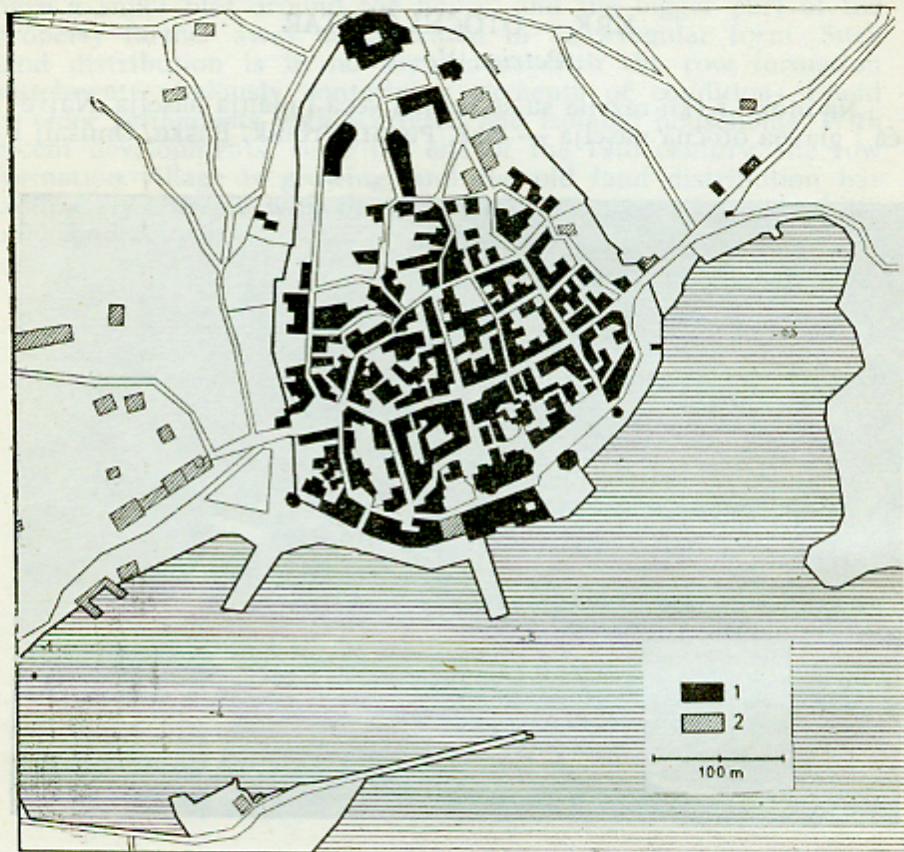
Phot. 1 The town of Krk and the serrated coast-line of the peninsula of Prnibe

Malinska, u kojima živi 42,2 posto cjelokupnog stanovništva otoka — su na obali. Već suglasnost imena otoka i grada Krka upućuje na zaključak da je Krk najstarije mjesto. Duga prošlost, a često i drugačija historijska sudbina otoka i grada Krka, izdvaja ga od ostalih otočnih naselja. Posebnost nije toliko u izgledu koliko u

1) Pored središnjeg i starog naselja Krka, na otoku su i nekadašnji kašteli: Omišalj, Dobrinj, Vrbnik i Baška sačuvali svoju srednjovjekovnu urbanu fizionomiju, kao i veći broj kulturno-historijskih spomenika, što nije slučaj na ostalim otocima.

društvenim obilježjima grada. Unatoč tome, Krk je, zahvaljujući historijskom značenju, tradiciji, samoupravi kao i vrlo povoljnom lokalnom smještaju, vrlo rano preuzeo središnje funkcije i postao glavno naselje otoka. Centralno značenje ima i danas, a vjerojatno će ga zadržati i ubuduće.

Položaj, smještaj i tip naselja. Krk je obalski lučki centar, te je očito, da su za njegov smještaj značajni more i otočno zaleđe. Polo-



S' 1. Plan Krka 1 — razvoj do 19. st.; 2 — od 19. st. do danas.

Fig. 1. A plan of Krk — 1 — Development till the 19th century; 2 — Development from the 19th century till today.

žen je u sredini jugozapadne obale otoka, na obali malog Krčkog zaljeva, koji zatvaraju rtovi Negrit s jugoistoka i Črničke s jugozapada. Nasuprot mu je otočić Plavnik koji gradu katastarski pripada.²

2) Za manje otoke je ranije vrijedilo pravilo da pripadaju onom većem otoku od kojeg ih odvaja pliće more. Prema tome je Plavnik pripadao Krku, a i usprkos tome on je u prošlosti bio sporno pitanje između otoka Cres i Krka, pa je dolazio u posjed obaju otoka, dok ga krčki knez Ivan Frankopan nije, nešto milom, nešto silom, u cjelini otkupio. — G. Cubich, *Notizie naturali e storiche sull'isola di Veglia, Trieste, 1874, str. 88, 89.*

Mali i dobro zaštićeni zaliv bio je veoma pogodan za pristajanje. U vezama s prekomorskim svijetom, Krk je uvijek imao izrazitu prednost. Kako su te veze dolazile s jugozapada, preko mora, to je bilo najpogodnije da se na toj strani osnuje uporište, odnosno središnje naselje. Istu pojavu imamo i kod većine ostalih naših otoka.³

Zaljev Krka čine donji, potopljeni dijelovi dviju suhodolina; on se sastoji od dviju odvojenih morskih uvala, istočne i zapadne. Dok je istočna nanosima s kopna postala plitka (0,3—1,2 m) i stoga napuštena,⁴ zapadna služi kao gradska luka kroz koju se odvijao, a i danas se odvija sav lučki promet. Dubina joj je veća (1—5 m), a od udara jakih valova s juga zaštićena je zidanim lukobranom.

Prednostima pristupa s mora pogodovala je i kopnena topografija. Jezgra Krka smještena je na osamljenom vapnenom brežuljku. S istočne i zapadne strane brijeg je odijeljen udolinama koje potenciraju topografsku izdvojenost. Ovaj izolirani i dobro branjeni položaj bio je cijenjen u doba veće nesigurnosti i ranog života Krka.

Prednostima obalske topografije pridružile su se i druge osobine geografskog položaja. Obala, izložena jugozapadu, je pejzažno i klimatski prijatna. Manje osjeća snažne udare bure, naročito opasne u razdoblju nerazvijenog brodarstva. U zaleđu je srednji, niski, valoviti dio otoka, bogatiji tlom i vodom i uvijek dobro obrastao, stoga i od veće ekonomske vrijednosti.⁵

Spomenutim topografskim i otočnim prednostima pridružuju se utjecaji šireg geografskog značenja, koji su u ranoj historiji Krka bili naročito važni. Ovdje je najvjerojatnije bila kopča s otokom za vrijeme ranih grčkih posjeta o kojima malo znamo. Prednost položaja doći će naročito do izražaja za vrijeme rimske vladavine, kada je Krk važno naselje. Slično će biti za vrijeme uprave Bizanta, a naročito u doba mletačke i, kasnije, austrijske vladavine. Naselje tada prosperira. Međutim, granični mu položaj u staroj Jugoslaviji koči razvoj, te stagnira. Veću važnost tada dobivaju naselja orijentirana prema kopnu.

Oslobođenjem i priključenjem Jugoslaviji cijele kvarnersko-istarske regije, nastupile su nove prilike, praćene intenzivnim društvenim promjenama. Snaga i brzi razvitak Rijeke značajan su faktor promjenama na otoku. Mjesta, bliža velikoj luci, u najpovoljnijem su položaju. Sve aktuelniji interes za zapadnom, klimatski prijatnijom i pejzažno privlačnijom obalom otoka, pruža i Krku bolju perspektivu.

3) Cres, Lošnj, Rab, Hvar, glavna naselja istoimenih otoka iz sličnih su razloga eksponirana prema jugozapadu.

4) Danas je, međutim, ova uvalica pretvorena u jedno od gradskih kupališta.

5) V. Rogić (Krk — osobine i postanak današnjeg pejzaža, Geografski glasnik XXIII, Zagreb, 1961. str. 67) izdvaja na otoku Krku tri reljefne cjeline: niski sjeverni Krk, valoviti srednji i visoki južni Krk.

Naziv naselja kao i otoka, Curicum, čini se, predrimskog je porijekla i ne zna se što znači. O njegovu ranom postojanju svjedoče i prethistorijski nalazi. U rimsko doba naselje se spominje kao »splendidissima civitas Curictarum« (presajni grad Krčana; Curicta ilirski oblik za Krčania). Otkriveni su ostaci terma i starokršćanske bezlike. Kasniji nazivi, mletački i talijanski »Veglija«, i domaćih Romana »Vekla« i »Vikla«, potječu od latinskog »civitas vetus« (stari grad), za razliku od »civitas nova« (novi grad) za Punat. Značajno je da su Hrvati u svom imenu Krk održali korijen starog preromanskog naziva Curicum. Među stanovništvom otoka živi naziv Veja.⁶

O predrimskom naselju, dakle, malo znamo ali su od rimskog ostale jasnije konture. Rimljani osnivaju jezgru na izdvojenom brežuljku i dijelom je zaštićuju zidinama koje se u doba Venecije proširuju i utvrđuju kulama. Tako je uokviran i zaštićen prostor nase'lja do konca XIX st. Za rimskog perioda dolazi i do značajnih društvenih promjena. Romansko se stanovništvo iz svog centra Krk širi po cijelom otoku. Dolazi u jači kontakt s liro-keltskim plemenima, te ih postepeno romanizira. Tim procesom stvara se na otoku poseban tip Romana.⁷ Pred hrvatskom invazijom u VII st. romansko se stanovništvo povlači unutar zidina grada Krka, koji ostaje jedino romansko naselje na otoku. Otada grad i otok ne dijele uvijek ni istu političku sudbinu. Dok je grad Krk priznavao vlast Bizanta (VI—IX st.) li je u sastavu Dalmacije (X st.) ostali dio otoka pripadao Hrvatskoj.⁸ Prevaga strane, mletačke i austrijske uprave uzrokovala je da je Krk do naših dana zadržao specifičnost u nacionalnom sastavu i mentalitetu autohtonog stanovništva.

Za izgled, širenje i uopće ekonomski prosperitet Krka osobito je značajan frankopansko-venecijanski period. U toku toga dugog razdoblja od 1000—1797, grad je kopča između Venecije i otoka, i žarište sukoba između venecijanske vlasti i domaćih Frankopana.⁹ To promjenljivo doba ostavilo je glavni pečat u izgledu i sadržaju Krka. S Frankopanima doseljuje se u grad i većina hrvatskog plemstva s otoka. Podižu svoje palače pretežno u južnom dijelu grada. Osiguravaju se još danas dobro očuvanim kaštelom i kulom, podignutim uz obalu. Utvrde dopunjuje Venecija novim kulama uz zapadna i istočna gradska vrata. Ova utvrđenost dobro odražava posebnu ulogu i prošlost naselja. Pogled je najotvoreniji prema pučini, jugozapadu. Što je u skladu s funkcijama tadašnjeg naselja. Za vrijeme frankopanske vlasti, Krk se bolje povezuje s otokom i to mu je osiguralo jači položaj u otočnoj zajednici. Putovi do tadašnjih kaštela: Baške, Dobrinja, Vrbnika i Omišlja odražavaju ovu središnju ulogu. Međutim, pogodan geografski položaj osiguravao je Krku stalno vodeću ulogu u vezama i razmjeni dobara između otoka i prekomorskih krajeva, osobito za dugog razdoblja venecijanske uprave.

6) P. Skok, Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, Zagreb, 1952, str. 21, 22. Studije iz ilirske toponomastike, GMZ Bosne i Hercegovine XXIX 1917, Sarajevo, 1918, str. 121—124; M. Šantić (Dvorničić) — Sphynx adriatica, Rijeka 1945, str. 97 — dovodi ovaj naziv u vezu s Fokežanima na čijem jeziku Veja znači grad sunca.

7) Potomci Romana »Veglioti« govorili su i posebnim narječjem. Još je koncem XIX st. u Krku živio posljednji stanovnik, A. Udina, koji je govorio »veljotskim« dijalektom. Opširnu studiju o tome narječju napisao je M. G. Bertoli, Das dalmatische altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der apennino-balkanischen Romania-Schriften der Balkankommision Linguistische Abteilung IV, V, Wien, 1906, P. Skok, op. cit., str. 228, 233.

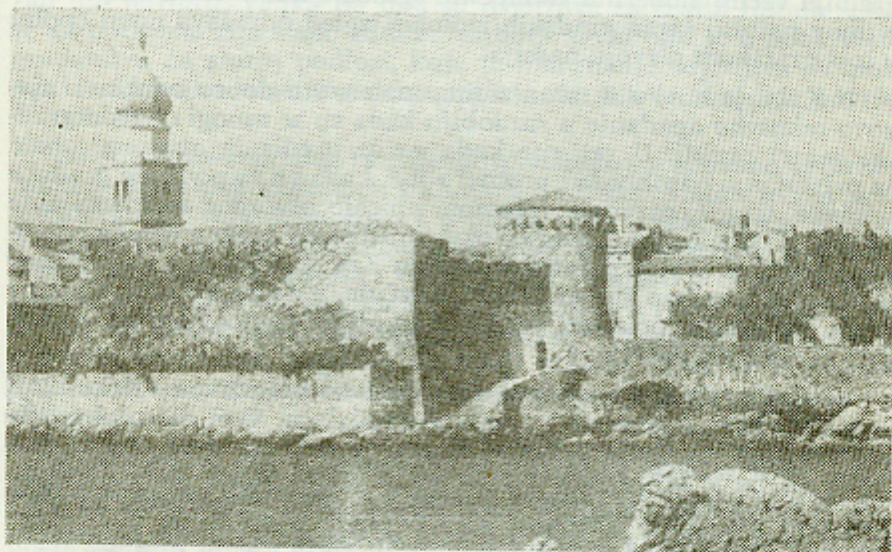
8) V. Klaić, Krčki knezovi Frankopani, Zagreb 1901.

9) Presudna je bila godina 1480., kada je posljednji knez, Iven Frankopan, prevaren od Mlečana nepustio otok. — V. Klaić, op. cit. str. 280 — 283. Od tada gradom i otokom upravlja Venecija preko svojih providura, kojih se do njene propasti izmijenilo 94. Poimence i hronološki navodi ih G. Culich, op. cit. str. 121—123.

Po veličini i starosti u Krku možemo izdvojiti dva dijela: 1. dio naselja unutar gradskih zidina (stariji i veći); 2. dio naselja izvan gradskih zidina (mlađi i manji). Osobine i odnos ovih dijelova odražavaju prošlost naselja, a naročito razvitak u toku novog razdoblja.

Oko 90 posto kuća otpada na dio naselja koji je izgrađen unutar zidina, i koji je značajniji za određivanje tipa. Iako je Krk mijenjao svoje prvobitno lice širenjem izvan zidina, on je u općem izgledu zadržao sve karakteristike starog i malog mediteranskog gradića.¹⁰ Zidine, iako trošne, mogu se pratiti uokolo grada, a u južnom dijelu izmjenjuju se kule i kašete. Četvora vrata još su i danas jedini ulazi u grad.¹¹ Ulice su tijesne i krivudave. Njihov međusobni raspored odaje stanovitu pravilnost tlocrta, te dijeli gradski prostor u četvrti.

Tip kuće i unutar samih zidina nije jednolik; on odražava ne samo razdoblje u kojem su građene, već i imovno stanje vlasnika. U



Fot. 2. Ostaci zidina i frankopanski kašeto u južnom dijelu grada Krka

Phot. 2 Ruins of the walls of Frankopan's castle in the southern part of the town of Krk

10) Opis grada i svih značajnijih historijskih objekata dao je I. Brusić, Otok Krk, rukopis u biblioteci (muzeju) franjevačkog samostana u Košljunu.

11) »Velika vrata« na zapadu su glavni ulaz u grad s kopnene i morske strane. Dobro razvijen lokalni kopneni saobraćaj umanjio je značenje »Istočnih« i »Sjevernih« vrata (ulaz za pješake), a sporedna su i »Mala vrata«, koja vode s obale.

donjem dijelu grada, gdje su živjele uglavnom trgovačke i plemićke porodice, kuće su zbijenije i imaju malen dvorišni prostor. U tom dijelu susrećemo i veći broj palača koje su pripadale hrvatskom plemstvu iz vremena Frankopana. U gornjem dijelu grada živjelo je, a i danas živi, pretežno zemljoradničko stanovništvo; njihove kuće okružuju vrtovi. Sve su kuće staroga grada iz tesanog vapnenca. Mnoge imaju kamene terase, »balature«. Dvorišta su često obzidana visokim zidom. U glavnoj, najdužoj ulici, koja povezuje dva glavna ulaza u grad, kuće su pročeljem okrenute na ulicu, a u njihovim prizemljima smještene su trgovačke i zanatske radnje. Mnoge od ovih zgrada su u dotrajalom lošem stanju, i napuštene. Neke se ruše, a na njihovu mjestu podižu se nove zgrade; druge se obnavljaju i poprimaju ljepši i suvremeniji izgled.

Izvan gradskih zidina podignute su brojne obiteljske kuće, kao i javne zgrade. Njihov raspored u prostoru ne pokazuje osobit urbanistički sklad. Sagrađene su uz obalu ili podalje, bez obzira na prikladnost terena, te su mnoge usamljene. U najnovije vrijeme počinje gradnja većih, modernih stambenih zgrada s komfornim stanovima. Njihov položaj izvan gradskih zidina i izgled odražava novu epohu u topografskom razvoju naselja.

U Krku je novi dio izvan zidina malen, što dobro odražava njegovu relativno opadanje u razdoblju kada su se mnogi obalski gradski centri razvili. U vrijeme kada su se uređivale otvorene obale za pristajanje parobroda i promet robe, kada su se podizale gradske upravne zgrade, razvijala trgovina i nicale otvorene rezidencijalne četvrti, Krk je ostao u starom okviru. Bliska i snažna Rijeka privukla je život k sebi. I po svome izgledu Krk se ubraja u »uspavane« obalske centre, kao što su Trogir, Korčula, a do juče Piran, Kopar i drugi. Vrijeme će pokazati koliko će ga oživiti razvoj turizma, a možda i riječka ekspanzija.

Vrednije zaleđe omogućavalo je relativno bolji život u Krku, koji je bio sjedište svjetovnih i crkvenih feudalaca. Veći dio otoka, sjeverozapadno od linije Vrbnik—Punat, je uži. Na ovoj osnovi ima dosta tla, pa je taj prostor bio uvijek, a tako i danas, dobro pošumljen. Tradicionalna i dobro organizirana sječa osiguravala je trgovačku funkciju Krka u izvozu drveta za Veneciju i druge prekomorske centre. »Drmuni« su omogućavali i zimovanje stoke.¹² Prirodna osnova, veće vlastite potrebe i veze sa stranim i razvijenijim krajevima ogleдалe su se i na korišćenju okolice, pa je stoga nužno s Krkom obuhvatiti i njegovu katastarsku općinu koja, osim neposredne okolice, uključuje i otočić Plavnik, te poluotok Prnibu između Košljunskog zaliva i pučine.¹³

12) V. Rogić, op. cit.

13) Znatian dio poluotoka Prnibe je nešto kupnjom, a nešto agrarnom reformom postao vlasništvo stanovnika Punta, koji su ga iskrčili i zasadili lozom. Danas je taj prostor poprimio prvobitni karakter pustoši. Vlasnici se odriču čestica, pa se kompleksi, prvenstveno nasuprot Puntu, pošumljuju.

U doba pretežno autarhičnog gospodarstva, stanovnici Krka, kao i drugih obalskih centara, bavili su se poljodjelstvom i nastojali da što više hrane izvuku iz vlastitog posjeda. Maslinarstvo, vinogradarstvo i gajenje žita potječe sigurno iz antičkih vremena. Trgovačke veze i veće potrebe potakle su Krk da se orijentira na komercijalno vinogradarstvo, koje je bilo poprimilo karakter monokulture. Duga agrarna tradicija ogleda se u velikoj iskrčenosti katastarske općine Krk. Kriza na tržištu vina, ekonomsko-socijalne promjene u samom Krku, te smanjenje i poskupljenje radne snage, uzrok je da su vinogradi malo obnovljeni i na prostoru katastarske općine danas prevladavaju krčevine.

Napuštene krčevine su veoma značajne za ocjenu ranijih gospodarsko-socijalnih odnosa i uočavanje suvremenih problema. Malene, obradive površine dobivene su izdvajanjem velikih količina kamena, koji je nakupljen u gomilama ili upotrijebljen za suhozidine. Najveće i najvrednije obradive površine su dna ponikava, »doci«, gdje je sloj tla deblji. Ova naporna krčenja izvršena su u doba kada je rad bio jeftiniji. Tanka tla bila su osjetljiva za čestih ljetnih suša, te su potrebna žita slabo rodila. Najbolje doba bilo je u doba vinogradarstva na staroj podlozi, koja je bila manje osjetljiva i otporna. U sadašnjim uvjetima nema izgleda da se ove obradive površine obnove.

Uz povijesno-socijalne razloge, gospodarskoj, a posebno agrarnoj funkciji Krka pogodovale su i klimatske prilike. Stalno zelena submediteranska vegetacija govori u prilog ovog dijela otoka. Krk je u zavjetrini snažnih udara bure od koje trpe prvenstveno prema kopnu orijentirana mjesta: Vrbnik, Šilo, Omišalj i druga. Vlažni jugo je u ovom dijelu primorja manje snažan, a ljetni zmorac (maestral) smanjuje negativni utjecaj vrućine. Bogatstvo kulturno-povijesnih spomenika, pogodan središnji položaj Krka, te klimatske prednosti su naročito značajna osnova za njegovu gospodarsku obnovu.

Stanovništvo. Pri razmatranju stanovništva naselja Krka treba istaknuti velike promjene u njegovoj strukturi u poslijeratnom periodu. Dio autohtonog stanovništva, pretežno talijanske nacionalnosti, iseljuje se, a u grad dolazi stanovništvo s otoka. Ovakav proces odrazio se neposredno u nizu kvalitativnih i kvantitativnih svojstava današnjeg stanovništva naselja, a posredno i na njegovim funkcijama.

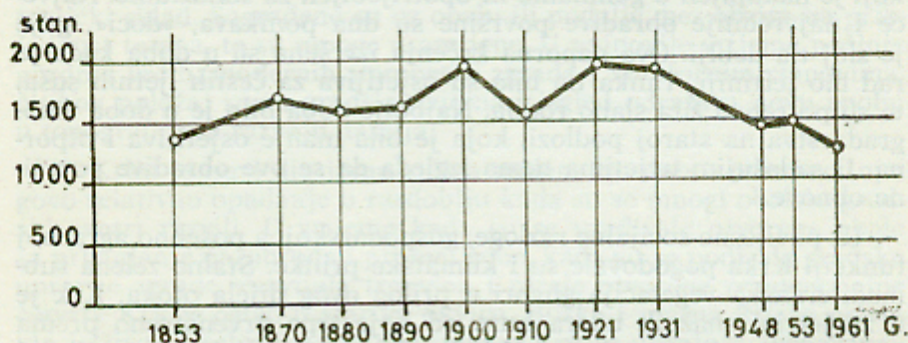
Krk broje 1.280 stanovnika (1961). Raniji popisi pružaju nam ove podatke: 1853. god. 1.381 stan.; 1870 — 1.699; 1880 — 1579; 1890 — 1.605; 1900 — 1.848; 1910 — 1.515; 1921 — 1.849; 1931 — 1.812; 1948 — 1.439 i 1953 — 1470 stanovnika.¹⁴

14) Oesterreichische Statistik, Wien, 1882, 1902. Definitivni rezultati popisa stanovništva 1921, 1931; Poslijeratni službeni popisi stanovništva 1948, 1953. i 1961.

Značajnije poraste i opadanja pokazuje ova tabela:

Značajnija kolebanja stanovništva Krka

Razdoblje	Apsolutni prirast broj	%	Prirodni prirast broj	%
1853—1870	318	23,4	108	7,8
1890—1900	234	15,1	41	2,6
1900—1910	—333	—18,0	55	2,9
1910—1921	334	22,0	—9	—0,6
1931—1948	—373	—20,5	—8	—0,4



Sl. 2. Kretanje stanovništva Krka od 1853 — 1961 god.

Fig. 2. Population changes from 1853 to 1961

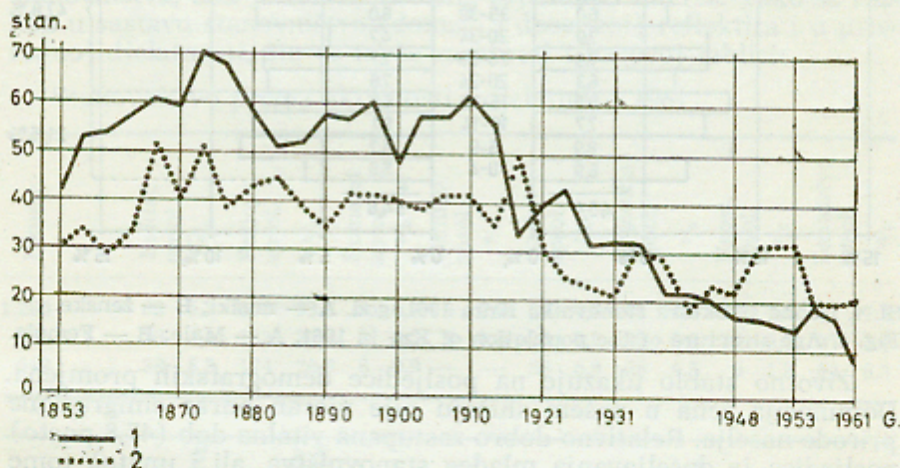
Vidimo da prirodno kretanje nema bitnog udjela u kvantitativnom kolebanju stanovništva, već je ono posljedica uglavnom mehaničkog kretanja. Uvažujući tu činjenicu mogli bismo zaključiti da je Krk u nekim razdobljima isključivo imigracioni centar (1853—1870; 1910—1921), a u drugima (1900—1910; 1931—1948) emigraciono žarište. Međutim nije sasvim tako, jer su se ovi procesi međusobno dopunjavali, što ćemo kasnije utvrditi. Veća emigracija u našem slučaju pojačavala je imigraciju, razumije se, zbog društveno-političkih razloga, a dani podaci su rezultat dominantnog procesa u pojedinom intervalu. Osvrnut ćemo se na najekstremnije primjere.

Najveći mehanički porast u Krku bio je od 1910—1921. Značajan politički događaj, priključenje Krka državi SHS (1918) i u vezi s time jačanje središnjih funkcija, uvjetuje snažnu imigraciju otočnog stanovništva u grad. Međutim, istovremeno se javlja i suprotan proces — emigracija. Brojne obitelji talijanske nacionalnosti, zbog gubitka ekonomsko-socijalnih privilegija koje im je dotada pružala

austrijska uprava, optiraju ili se iseljuju u Italiju.¹⁵ Imigracija je međutim, bila znatno jača, pa je normalno što nam to razdoblje prikazuje porast stanovništva za 22 posto. Obrnuto, u razdoblju od 1931—1948. dominantna je emigracija. Znatan dio stanovništva, Talijani i talijanski optanti, nakon drugog svjetskog rata iseljuju se u Italiju. Manjak od 373 stanovnika (ili 20,5 posto) ne odražava stvarni intenzitet emigracije, jer je istovremeno prati jaka imigracija sa otoka. O tome govori i ova tablica:

Stanovništvo Krka po mjestu rođenja 1961.

Ukupno	Mjesto u kome sada stanuje		Drugo mjesto iste općine (otok Krk)		Hrvatska		Ostale republike		Inozemstvo	
	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
1280	551	43,1	414	32,4	247	19,3	60	4,6	8	0,6



Sl. 3. Kretanje nataliteta i mortaliteta u Krku od 1853—1961. god. 1 — linija nataliteta; 2 — linija mortaliteta.

Fig. 3. Changes in the birth and death rates of Krk from 1853. to 1961. 1 — Birth rate; 2 — Death rate.

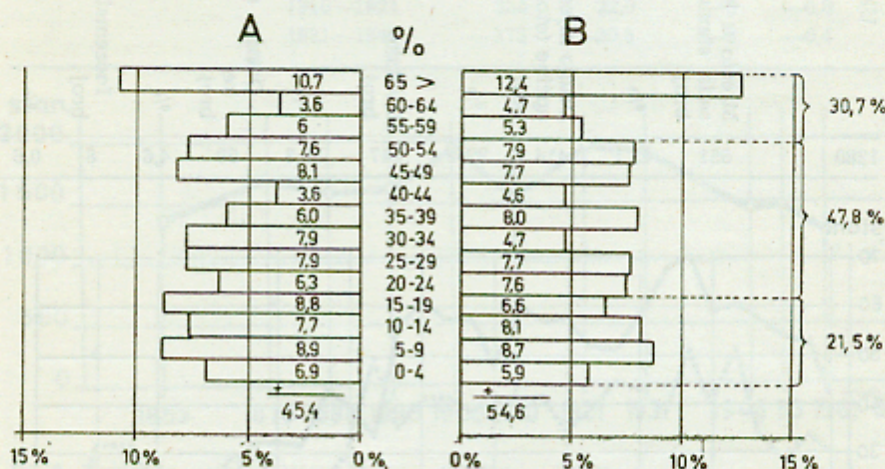
Iz gornjih podataka vidimo da je veliki postotak (32,4) današnjeg stanovništva naselja rođeno u drugom mjestu iste općine, tj. na prostoru otoka Krka i doselilo se u Krk.

Iako je emigracija iz Krka, kao što smo vidjeli, bila uvjetovana prvenstveno političkim, a manje ekonomskim faktorima, važniji je proces imigracije, koji potvrđuje njegovo značenje kao lokalnog

15) I. Rubić, Talijani na primorju kraljevine Jugoslavije, Split, str. 11.

središta. Migracioni pravci stanovništva Krka su prilično jednostavni. Emigranti su odlazili u Italiju, manje u američke države, a imigranti su dolazili ponešto iz Italije,¹⁶ a u novije doba, kako smo vidjeli, mnogo više iz prostora samog otoka.

Velika migraciona kretanja pokazuje i nacionalni sastav, što Krku daje specijalnu karakteristiku u usporedbi s ostalim naseljima otoka, koja se opravdano ponose nacionalnom čistoćom. Još 1910. statistika bilježi u gradu Krku 98,6 posto talijanskog stanovništva.¹⁷ Relativno povoljniji socijalno-ekonomski položaj talijanske grupe utjecao je na dio hrvatskih imigranata, što potvrđuju npr. prezimena Morich i Scomerza, koja su prije bila hrvatska i glasila Crnčić i Skomeršić. Udio Talijana 1961. opao je na svega 10,6 posto.



Sl. 4. Dobna struktura stanovnika Krka 1961. god. A — muški; B — ženske.

Fig. 4. Age structure of the population of Krk in 1961. A — Male; B — Female.

Životno stablo ukazuje na posljedice demografskih promjena. Dominacija žena u našem slučaju nije vjeran odraz emigracione prirode naselja. Relativno dobro zastupana vitalna dob (47,8 posto) posljedica je doseljavanja mlađeg stanovništva, ali i unatoč tome imamo izrazit manjak u najmlađoj dobi. Vidna je prevaga starijih godišta, što se vidi i iz ove tabele:

Domaćinstva prema broju članova 1961.

Broj članova domaćinstva											
Ukupno	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 i više
459	127	100	85	88	42	12	2	—	—	—	3

16) Iz knjige umrlih može se utvrditi da je stanoviti broj stanovnika umrlih u Krku rođen u Chioggi i još nekim mjestima sjeveroistočnog dijela Apeninskog poluotoka. To su uglavnom ribari.

17) Veliki postotak talijanskog stanovništva dolazi otud što se u austrijskim statistikama nacionalnost određivala po saobraćajnom jeziku (Umgangssprache — lingua parlante).

Prevladavaju, kako se razabire, domaćinstva s jednim ili sa dva člana (49,4 posto), a prema očuvanoj tradiciji u našem kraju, da starci žive odvojeno, sami, možemo zaključiti da je njihov udio i ovdje najveći.

Autohtono stanovništvo Krka apsolutno pokazuje biološku dekadenciju, koja u općoj slici nije toliko odražena, jer se kompenzira vitalnošću doseljenika.

Funkcije Krka su u skladu s ovim kretanjima u posljednja dva decenija izmijenile svoju strukturu i značenje. Tako je odlazak poljoprivrednog stanovništva uzrokovao vidno propadanje ove gospodarske aktivnosti, koja je u Krku bila vrlo intenzivna. Unatoč gubitku iskusnih i profesionalnih ribara, ova je funkcija manje pogođena, jer je ribarstvo u novom razdoblju poprimilo tehnički savršenije oblike, pa je Krk i nadalje ostao vodeći ribarski centar otoka. Nakon drugog svjetskog rata u Krku su pojačane centralne funkcije, što je uvjetovalo doseljavanje otočana koji, uz manjinu domaćeg stanovništva, preuzimaju položaje u upravi i trgovini. Ribarstvo, a osobito poljodjelstvo, djelatnosti su isključivo autohtonog stanovništva, dok je razvoj turizma zajednički interes. Tako se razlika u sastavu stanovništva (domaći i doseljeni) reflektira i u privrednoj djelatnosti, što se može razabrati i na ovoj tablici:

Stanovništvo prema aktivnosti i djelatnosti 1961.

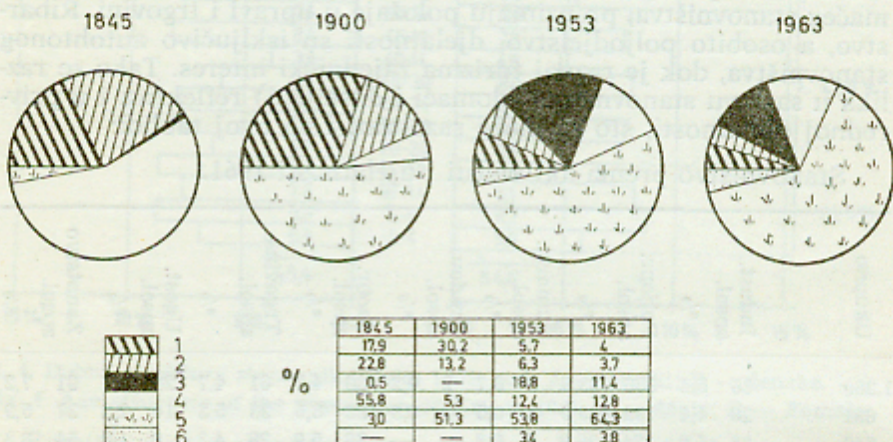
Ukupno	Indust. absol. %	Poljopr. absol. %	Šumarst. absol. %	Građev. absol. %	Saobr. absol. %	Trgovina absol. %	Ugost. absol. %	Zanatstvo absol. %								
1.280	66	5,2	306	23,9	9	0,7	2	0,2	60	4,7	61	4,7	22	1,7	91	7,2
631	28	4,4	132	20,9	3	0,5	2	0,3	22	3,5	33	5,3	14	2,2	37	5,9
649	38	5,9	174	26,8	6	0,9	—	—	38	5,9	28	4,3	8	1,3	54	8,3

Lič. usl. absol. %	Kom. djel. absol. %	Dr. uprava absol. %	Kult. prosv. i nauč. djel. absol. %	Zdrav. i soc. absol. %	Bankar. absol. %	Ost. djel. absol. %	Van. djel. absol. %	Nerezvr. absol. %									
4	0,3	38	2,9	166	12,9	62	4,9	58	4,5	13	1,0	64	5,1	245	19,1	13	1,0
2	0,3	15	2,4	66	10,5	31	4,9	25	3,9	6	0,9	56	8,9	143	23,5	11	1,7
2	0,3	23	3,6	100	15,4	31	4,7	33	5,1	7	1,1	8	1,2	97	14,9	2	0,3

Pojedine aktivnosti izložit ćemo redom njihova današnjeg udjela. Poljoprivreda okuplja petinu (21 posto) aktivnog ili četvrtinu cjelokupnog broja stanovništva naselja. Međutim brojčani udio nije odraz i primarne važnosti ove gospodarske grane. Već i pojava kom-

binirane, dvojne djelatnosti odražava njenu slabost, jer i ona domaćinstva (43) koja su popisom 1961. izdvojena kao poljoprivredna, povećavaju drugim djelatnostima sredstva potrebna za život.

Poljoprivredna aktivnost svodi se na dvije, u ovdašnjim prilika-
ma najunosnije poljoprivredne grane: vinogradarstvo i maslinar-
stvo. Najznačajnija, za Krčane vrlo specifična grana poljodjelstva
je vinogradarstvo. Kao nigdje na otoku krčki zemljoradnici uzga-
jaju specijalne vrste ranoga grožđa, namijenjenog isključivo tržištu,
gdje se već u julu skupo prodaje. Tako se preko tri četvrtine uroda
grožđa prodaje u zrnju. Za vlastite potrebe zemljoradničko stanov-
ništvo Krka prerađuje u vino grožđe koje za vrijeme berbe, kada je
najjeftinije, kupuje u obližnjim naseljima otoka. Zbog odlaska ve-
ćine poljoprivrednog stanovništva propada i vinogradarstvo (1953.
— 106 ha; 1963. — 71 ha), pa se u vezi s time gube i ovakvi oblici
ekonomije. Danas još samo nekoliko jačih poljoprivrednih domaćin-
stava podržava ovu tradiciju.



Sl. 5. Kategorije korišćenja tla: 1 — vinogradi; 2 — oranice; 3 — voćnjaci; 4 — šume; 5 — pašnjaci; 6 — neplodno.

Fig. 5. Land use: 1 — Vineyards; 2 — Arable Lands; 3 — Archards; 4 — Forests; 5 — Pastures; 6 — Waste Lands.

Najvećim prosperitetom u vinogradarstvu obilježena je druga polovina XIX st. (1900 vinogradi zapremaju 538 ha ili 30,2 posto cjelokupne katastarske površine.¹⁸ Ako izdvojimo otočić Plavnik — 876 ha — na kojem nema kulture loze, onda nam se taj udio penje na 55 posto). To je doba povoljne konjunktore u proizvodnji i plasmanu naših vina koja se povoljno prodaju na velikom tržištu zaleđa. Razvoju vinogradarstva pogodovalo je istovremeno nekoliko faktora. Prodaja vina osiguravala je novčani prihod i uključivanje u tržišnu opskrbu koja je nuđala bolje i raznovrsnije. Razvoj grado-

18) Podaci za kategorije tla 1900. korišteni su iz Gemeindeflexikon von Krain und Küstenland, Wien, 1905. str. 65.

va i opći ekonomski napredak zaleđa, jačanje prometnih veza, posrednička uloga Trsta, a kasnije i Rijeke, osiguravali su prodaju vina, i omogućavali bolji život. Dotada nepoznatim elanom i naporom pretvaraju se pustoši i krčki kamenjari, dotle mršava ispašišta za sitnu stoku, u vinograde.¹⁹ Ovom poletu i naporu pogodovala je konjunktura na međunarodnom tržištu. Filoksera je uništila vinograde u Francuskoj, glavnom proizvođaču, a Oidium je opustošio talijanske nasade. Ne samo potrebe u zemlji, već i prilike na međunarodnom tržištu pogoduju domaćim proizvođačima, a od toga ima koristi i austrijska uprava. Međutim na prijelomu stoljeća prilike se sasvim mijenjaju. Vinogradarstvo u Francuskoj i Italiji se oporavlja, a naše krajeve istovremeno pogađaju liberaliziranje tržišta »vinskom klauzulom« i pojava filoksera, koja postepeno uništava vinograde.²⁰ Uz to je oslabila ili čak nestala odlučujuća vlastita snaga, koja se bila tako snažno odrazila prigodom krčenja i sadnje vinograda. Ponestalo je bilo i poleta karakteriziranog za prvu vinogradarsku eksploziju, a objektivni uvjeti postajali su sve teži. Novi vinogradi na američkoj podlozi su osjetljiviji, traže bolja tla i njegu, dulje treba čekati da urode. I stanje na tržištu pogoršalo se uslijed političkih prilika, a pojavili su se proizvođači koji nude povoljnije. Za obnovu vinograda u starim razmjerima nema više ni izgleda ni mogućnosti. Pokušaj da se na opustjelim vinogradima sije buhač, dao je kratkotrajne rezultate. Ubrzo ga potiskuju sintetički proizvodi i drugi proizvođači. U cijeni je ponovno maslina, ali ona ne može osigurati dovoljne prihode ni stalno zaposlenje. U ovako demoraliziranoj agrarnoj ekonomiji, maslina ne može biti srž i osnova za obnovu, jer je na granici ekoloških mogućnosti i rađa neredovito. Maslina je uvijek imala karakter dopunske kulture. Uz to joj se u novim uvjetima ne posvećuje ni dovoljna pažnja. Katastarska općina Krk predstavlja središnji dio najvećeg maslinika na otoku, koji se gotovo besprekidno prostire od Punta na istoku, preko Kornića i Krka do Skrpčića na zapadu. Na tom kompleksu raste cca 100.000 stabala maslina, od kojih trećinu obuhvaća naša katastarska općina. Masline se slabo njeguju i njihov broj opada (1953. — 338 ha; 1963. — 211 ha). Sve više prevladavaju stara i zapuštena stabla, što se odražava u sve manjim prinosima i slaboj kvaliteti ploda.

Oranice su slabo zastupane u našem prostoru (1963. — 69 ha ili 3,7 posto), što ne iznenađuje s obzirom na osobine krškoga kraja. To su male površine, »doci«, rasuti po ponikvama. Nešto je prostraniji i važniji Kimp gdje prevladavaju vinogradi, ali se kao međusjev sadi krumpir i siju žitarice. Ovakvo intenzivno is-

19) U tom napornome radu prednjačili su stanovnici Punta. Poluotok Prniba i lokalitet Krase pretvoreni su iz kamenjara u vinograde specifičnog izgleda, jer u njima »iz kamena loza raste«.

20) Prva zaraza filokserom na otoku pojavila se 1891. u Puntu (neposredna blizina Krka). — I. T. Franić, Hrvatsko primorje Meja i Praputnjak, Beograd, 1937. str. 34.

korištavanje odražava oskudicu plodnog i dobrog tla. Mali i razbacani doci bili su značajni u previnogradskom razdoblju izolirane autarhične ekonomije, kada su se ljudi morali s manjim zadovoljavati. Siju se različite žitarice, ali u malim količinama i s neznatnim prinosom.

Najveći procent (64,2 posto 1963.) »produktivne« površine čine krške kamenjare — pustopašice. Međutim oko 60 posto ove kategorije otpada na otočić Plavnik, a ostatak na otočni dio katastarske općine. Podaci za 1845. bilježe veći procent (55,8) šume na Plavniku.²¹ Katastarska općina Krk je u svom sjeverozapadnom dijelu djelomično obuhvaćena šumskim kompleksom koji je imao veliko značenje u izvozu ogrjevnog drva, poznatih oblica (faši), osobito u Veneciju, zatim Trst i Rijeku.²²

Pustopašice su proširene i degradirane intenzivnom ispašom, sječom drva za ogrjev, kolja za vinograde i krčenjem korijenja. Degradiranim pašnjacima pridružile su se i opustjele krčevine vinograda, te se katastarska općina Krk izdvaja svojom ogoljelošću. Intenzivnom ispašom i korišćenjem naročito je degradiran otočić Plavnik. On se i danas koristi za ispašu i tovljenje zadržne stoke, a privatnih parcela na njemu nema. Kada izdvojimo Plavnik sa 876 ha, preostalih 979 ha otočnog dijela katastarske općine podijeljeno je na 7240 parcela prosječne veličine 0,13 ha! Posjed je vrlo rascjepkan i prevladavaju sitni posjednici, što pokazuje i ova tablica:

Odnos veličine posjeda i broja posjednika.²³

Velčina posjeda	broj	do 1 ha	od 1—2	od 2—3	od 3—5	od 5—8	od 8—10	preko 10	Ukupno
		117	40	37	237	23	4	22	
Posjednici	%	41,8	14,3	13,2	13,2	8,2	1,4	7,9	280

Najveći postotak (41,8) posjednika ima posjed ispod jednog hektara.²⁴ Međutim i posjedovne prilike su nesređene. Vlasnici

21) Podaci za 1845. izračunati su iz Grundparzellen Protokoll der Gemeinde Veglia (1845), koji se nalazi u Arhivu mapa, Zagreb.

22) G. Cubich, op. cit. str. 150.

Stanovnici toga dijela otoka zvani »šotoventinci« brodovima dovoze drva (oblice) u ostala, osobito južnija naselja otoka, i mijenjaju za vino, suhe smokve i ostalo. Danas je, međutim, ovakav oblik trgovine rjedi.

23) Podaci iz Ureda za katastar općine Krk.

24) Do agrarne reforme 1945. bile su znatne površine u vlasništvu crkve. Tu su zemlju seljaci uzimali u najam, a dio prinosa (u naturi) davalj crkvi. Ovakvi su odnosi vidljivi iz »Knjige evidencije zakupa i zajmova od 1783 — 1815« i »Knjige evidencije zakupa samostalnih zemalja i šuma«. — V. Stefanović, Glagoljski rukopisi otoka Krka, Zagreb, 1960., str. 170.

mnogih parcela iselili su se ili pomrli; njihov posjed nisu drugi preuzeli, jer je za poljodjelstvo spao interes.

Malo značenje agrarne komponente gospodarstva upotpunjuju nam i ovi podaci:

Prihodi katastarske općine Krk 1953. i 1963.

Godina	Prihod u dinarima			
	Ukupan prih od KO	Prihod po jednom ha	Prihod po jednom aktiv. poljop. stan.	Prihod po jednom poljopr. stanovniku
1953	8.370.000	4.512	56.554	—
1963	7.024.000	3.752	53.215	22.955

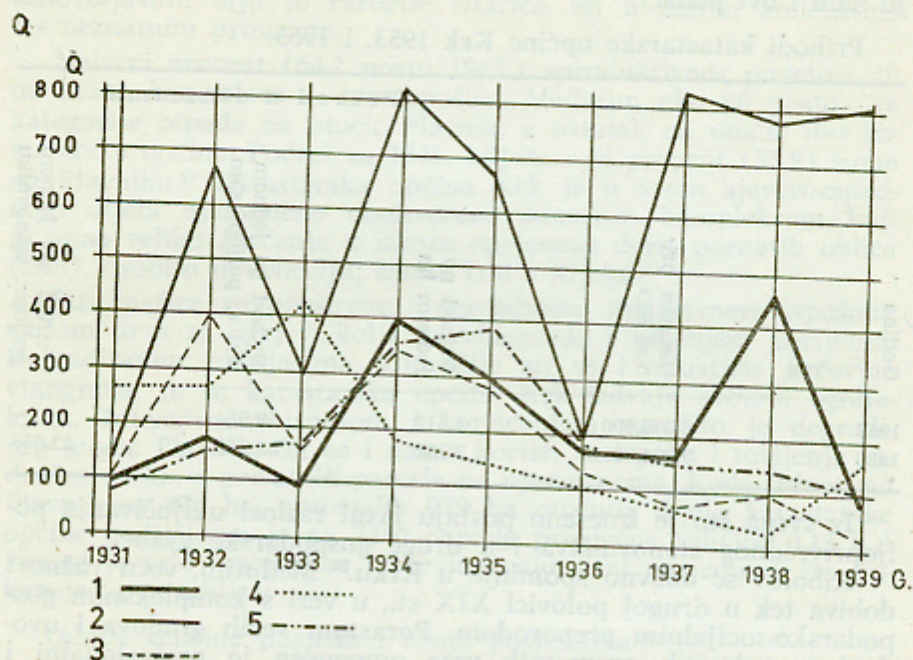
Iz svega što je izneseno postaju jasni razlozi uključivanja poljoprivrednog stanovništva i u druge gospodarske grane.

Ribolov se odavno spominje u Krku.²⁵ Međutim, veću važnost dobiva tek u drugoj polovici XIX st., u vezi s kompleksnim gospodarsko-socijalnim preporodom. Porastom većih gradova i uvođenjem redovitih prometnih veza omogućen je profesionalni i komercijalni ribolov koji su uveli doseljeni ribari, »čozoti«, iz Chioggie.²⁶ Oni su donijeli i novu tehniku (kočarenje) koja osigurava veći ulov; od njih je to preuzelo domaće hrvatsko stanovništvo, te je Krk i danas glavno otočno žarište ribarstva. Oko 40 ribara Krka (od toga polovica iz obližnjih naselja) radi u okviru ribarskog poduzeća »Riba« u Rijeci. U ostalim obalnim naseljima otoka postoje neorganizirane ribarske grupe; njihov lov nije nigdje službeno evidentiran, pa nisu moguće usporedbe u najnovijem razdoblju. Između dva rata jedino je Baška nadmašivala Krk većim godišnjim ulovom, ali se taj odnos poslije rata izmijenio u korist Krka, čiji ulov od godine do godine raste. (Prosječni ulov 1953.—1956. iznosi u Krku 238 t, a u Baški 208 t; 1958: Krk 500 t, Baška 115 t, da bi u najnovije vrijeme i u Krku opao:

25) Već su Statutom grada Krka iz početka XVI st. određene prodajne cijene ribi, mjesto prodaje, kao i lovišta. — Atti e memoria della Società Istriana di archeologia e storia patria, Parenzo, 1886; J. Basiole, Ribarstvo otoka Krka, Morsko ribarstvo, Zagreb, 1957. br. 1, str. 1.

26) Budući da u Krku (i cijelom otoku) nije bilo profesionalnih ribara, »čozoti« — ribari iz Chioggie — dolazili su redovito svake godine sa svojim »bragocima«, za vrijeme korizme i adventa, da bi snabdjeli stanovništvo ribom koju su po umjerenim cijenama prodavali. — G. Cubich, op. cit. str. 146, 147.

1963. god.: 346 t; 8,6 t po jednom ribaru).²⁷ Zbog nestabilnosti cijena teško je govoriti o vrijednosti ulovljene ribe i mjesečnoj dobiti ribara. Međutim, ipak se može tvrditi da ta dobit ne od-



Sl. 6. Kretanje godišnjeg ulova ribe u ribarskim centrima otoka Krka: 1 — Krk; 2 — Baška; 3 — Punat; 4 — Omišalj; 5 — Malinska.

Fig. 6. The annual production of fishing in the fishing ports of the island

stupa mnogo od prinosa ostalih grana djelatnosti, što potvrđuje važnu poziciju ribolova danas. Međutim, zbog objektivnih faktora (sezonski lov i varijabilan ulov), mjesečna je zarada ribara neizvjesna i neravnomjerna, i dovodi u pitanje i rentabilnost ribolova. U svakom slučaju, međutim, prihodi iz ribarstva su važna osnova ili značajna dopuna sudjelujućim domaćinstvima.

Ulovljena riba prodaje se u malim količinama na lokalnom tržištu, jer se preko centrale »Riba« u Rijeci otprema u veće domaće tržišne centre, a mnogo više na vanjsko tržište, osobito u Italiju.

Vidjeli smo da se Krk održava kao jedini organizirani i značajniji ribarski centar otoka, ali mu objektivne prilike, osiromašenje lovišta, ograničavanje ulova, obrađivanje zemlje u doba pogodno za ribolov, ugrožavaju sadašnji položaj.

²⁷ Podaci su dobiveni u poduzeću »Riba« u Rijeci. Ne uključuju individualan ulov.

Upravna funkcija je najznačajnija prednost Krka nad ostalim naseljima otoka. Kako god su se upravne jedinice prostorno mijenjale, Krk je redovito ostajao glavni centar otoka, a svi su izgledi da će to i ubuduće ostati. Upravo ova funkcija opravdava veliki postotak (32,4) otočnog stanovništva u gradu Krku, koji je neznatan za ostala veća naselja, iako su neki jači gospodarski centri.²⁸ Tvornica za proizvodnju dugmadi »Krk plastika« i ribarska podružnica jedine uvjetuju kretanje radne snage u Krk.

Zanatstvo u Krku nije nikada osobito cvalo. Ono je imalo lokalno značenje i udovoljavalo skromnim potrebama otočnog stanovništva. Razvoj zanatstva uslovljavala je sirovinška baza (kožarski, remenarski, tkalački zanat) ili specijalne potrebe (bačvarski), ali su utjecali i politički faktori. U doba venecijanske uprave zanate guše manufakturni proizvodi iz Venecije, dok su u doba austrijske uprave obrti nešto intenzivniji. Zbog industrijske konkurencije, i u Krku su mnogi zanati iščezli.²⁹ Zanati, koji danas u Krku postoje, usko su povezani za svakodnevne potrebe stanovništva naselja (mesari, pekari, obučari, krojači itd), dok značajnijih, specijaliziranih obrta nema. Od zanata u Krku danas živi 7,1 posto stanovništva.

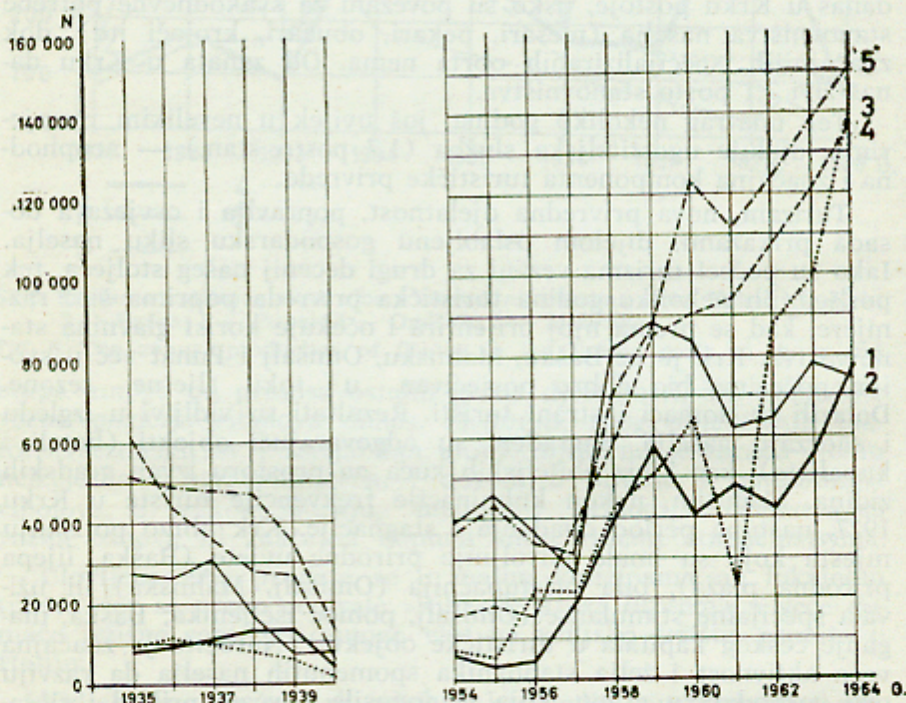
Tek unatrag nekoliko godina, još uvijek u nevelikim razmjerima, djeluje ugostiteljska služba (1,7 posto stan.) — neophodna i značajna komponenta turističke privrede.

Turizam, nova privredna djelatnost, popravlja i osvježava dosada prikazanu, dijelom oslabljenu gospodarsku sliku naselja. Iako su počeci turizma vezani za drugi decenij našeg stoljeća, tek posljednjih nekoliko godina turistička privreda poprima šire razmjere, kad se prema njoj orijentira i očekuje korist glavnina stanovništva. Krk je uz Bašku, Malinsku, Omišalj i Puntat već u svojim počecima bio dobro posjećivan u toku ljetne sezone. Dolazili su domaći i strani turisti. Rezultati su vidljivi u izgledu i sadržaju naselja. Sagrađeni su odgovarajući objekti (hoteli i kupališta), kao i niz obiteljskih kuća na prostoru izvan gradskih zidina. Međutim, nakon kulminacije frekvencije turista u Krku, 1927, nastupa period opadanja i stagnacije. Krk ubrzo potiskuju mjesta koja su imala povoljnije prirodne uvjete (Baška, lijepa prirodna plaža), bila pristupačnija (Omišalj, Malinska) ili uživala specijalne stimulanse (Omišalj, pomoć iseljenika; Baška, ulaganje češkog kapitala u turističke objekte). Naročito je značajna veća aktivnost i želja stanovnika spomenutih naselja da razviju ovu gospodarsku granu, koja je donosila novčani prihod i rješavala njihov težak položaj. Iz tih razloga i svoje stanove prilago-

28) U Omišlju taj postotak iznosi 9,7; u Baški 9,6; u Puntu 8,3; u Vrbniku 3,8.

29) Na ranju, jaču obrtnu aktivnost upućuju i neki vanjski elementi tadanjih zanatskih radnji, još danas vidljivi na mnogim zgrađama na kojima su sačuvana vrata u obliku kombinacije izloga i ulaza.

đavaju potrebama gostiju, a sami se zadovoljavaju najskromnijim, što nije bio slučaj kod autohtonog stanovništva Krka. Međutim, u skladu s općim tendencijama razvoja turizma, danas je i u Krku znatno pojačana turistička inicijativa. Svojim historijsko-kulturnim značenjem i sadržajem, te prednostima položaja, Krk ima odgovarajuću privlačnost. Prekretnicu je značila uspostava trajektne veze Crikvenica — Šilo (1. V 1959. g.). Otada je Krk dobio direktne autobusne veze s Rijekom i s obzirom na središnje funkcije koje je zadržao, postao je jedno od najpristupačnijih mjesta. Sve se to odrazilo u oživljavanju turističke aktivnosti. Obnovljeni su i uređeni hoteli, izgrađene njihove depandanse (kapacitet oko 250 ležaja). Naročito je važno prilagođavanje privatnika, koji u kućnoj radinosti omogućuju znatan smještaj (1964. — 214 ležaja). U planu su daljnji radovi, te se posljednjih godina osjeća snažan zamah. Značajno je da su se kupnjom i adaptacijom starih i gradnjom novih kuća pojavili »turistički stanovnici« koji, i pored kratkog sezonskog boravka, mnogo pridonose popularizaciji Krka.



Sl. 7. Broj noćenja u turističkim centrima otoka Krka: 1 — Krk; 2 — Omišalj; 3 — Punat; 4 — Baška; 5 — Malinska.

Fig. Number of nigthtings at the tourist places of the isle of Krk.

Turistička gospodarsko-socijalna renesansa mnogo obećaje otoku, a naročito Krku kao njegovu središtu, koji ima, kao i ostala naselja otoka, uvjete da osigura neprekidnu turističku se-

zonu. Uz ostale prednosti treba spomenuti vlastite izvore snabdijevanja vodom, što je važna osnova za razvoj novih funkcija.³⁰

Gravitacija. U vezi s njegovim funkcijama su i dnevna i povremena kretanja stanovništva iz otočnog zaleđa koje gravitira Krku. Poseban oblik tih kretanja je doseljavanje.

Dnevno kretanje radne snage u Krk je minimalno. U tvornicu dugmadi »Krk plastika« dolazi na rad 16 radnika iz najbližih sela (Vrh, Kornić), a iz Punta nekoliko službenika. Ovamo možemo uključiti i ribare, koji se zbog prirode posla ne kreću svakodnevno. U Krku postoji jedina gimnazija na otoku. Godine 1948. bio je otvoren i početni razred učiteljske škole, ali je ubrzo ukinut. U đaćkom domu, uz manjinu otočne djece, smješteni su učenici iz šireg područja SR Hrvatske.³¹ Učenici iz mnogih otočnih naselja (Malinske, Punta, Vrbnika, Risike i drugih) su svakodnevni putnici. Povremena kretanja prema Krku uvjetovana su povremenim potrebama i poslovina stanovništva u upravi, sudu, katastru, banci, trgovini i slično. Usluge zdravstvene službe (ambulanta opće prakse, zubna, rodilište) pojačavaju ovo kretanje.³²

Kako smo već naglasili, kretanje stanovništva otoka prema Krku poslije rata bilo je vrlo intenzivno. Doseljavale su se mlađe obitelji, čiji su se članovi uposlili u upravi, trgovini i ostalim djelatnostima. Novi, pogodniji momenti u načinu života (bolji stanovi, olakšano školovanje, bogatiji kulturni život, veća novčana zarada) privlačniji su od uvjeta što ih pruža rodno mjesto i škrta zemlja. Gotovo nema slučaja povratka na selo, tek ponešto u veća mjesta koja po nekim privrednim granama nadmašuju Krk (Punat — brodogradnja). Mnogima je Krk poslužio kao odskočna daska za prijelaz u znatno jače centre, Rijeku i Zagreb.

Ova kretanja prema Krku olakšavaju svakodnevne autobusne linije, koje ga povezuju sa svim većim i brojnim manjim naseljima otoka.

Zaključak. Zahvaljujući prednostima položaja, Krk se razvio vrlo rano i kao najznačajnije naselje postao upravno i gospodarsko središte otoka. Centralno značenje Krka mijenjalo se s političkim promjenama. Veću važnost imao je u doba gospodarske orijentacije prema zapadu, odnosno Veneciji. U periodu između dva rata granični mu je položaj uvjetovao stagnaciju. Tada je porasla važnost naselja istočne obale otoka, koja ipak nisu potisnula središnju ulogu Krka. Nakon drugog svjetskog rata blizinu

30) Jezero Ponikve snabdijeva vodom Krk (od 1946) i većinu ostalih naselja otoka.

31) Đaćki dom je prvobitno bio namijenjen za smještaj istarske djece, koja su u Krku pohađala školu na materinjem jeziku, budući da je Istra tada bila pripojena Italiji.

32) Ambulanta i rodilište sagrađeni su u Krku 1940, doprinosom »Kluba ujedinjenih sinova i kćeri otoka Krka u New Yorku«.

i utjecaj Rijeke, te jaka kretanja stanovništva, uzrokovala su i značajne gospodarske promjene. Slabi poljoprivreda, neznatno se javlja industrija, ali oživljuje i jača turizam.

Krk je naš najpristupačniji otok. Uz značenje za šire zaleđe, to je naročito važno za Rijeku gdje se javljaju prostorni problemi. Usvojen je plan da se na Krku sagradi riječki aerodrom, izrađuju se osnove o gradnji mosta koji bi povezivao otok sa kopnom i omogućio lakši pristup i duži boravak na njemu. To će se nesumnjivo prilično odraziti u svim naseljima otoka kao i u njegovu glavnom centru Krku. Povoljno položen i lako pristupačan, on će i nadalje zadržati svoje središnje, premda znatno drugačije i jače funkcije.

SUMMARY

THE TOWNSHIP OF KRK

A Contribution to the Knowledge
of the Central Settlements of the Adriatic Isles

Petrica Novosel

The township of Krk is the chief settlement of the isle of the same name, which lies in the northeastern part of the Quarnerian Region. It is a shore and harbour settlement, and sea and land are decisive for its position. It lies in the middle of the southwestern coast, in the bay of the island. As the historical connection with the island came over the sea, from the southeast, this side was most suitable for the foundation of a beachhead, a central settlement with its natural harbour convenient for landing particularly at the time of early primitive navigation. The easy access from the sea was also favoured by the topographical features of the island.

The Roman name Curicum and excavated objects from pre-Roman times proved that the settlement existed very early. During the long period from 1000 to 1797 the town was a link between Venice and the rest of the island. For this facts, Krk differed substantially from the other settlements of the island and does so even today.

The century of Austrian domination (from 1797 to 1918) was only a continuation of former times, and the essential difference was still felt after the inclusion into the Yugoslav state (1918) because the town had been under the influence of both external and local influences for over nine centuries.

The proximity of the border in prewar Yugoslavia resulted in stagnation but not in the loss of of the central role.

When the whole Quarnerian-Istrian region was liberated and included in postwar Yugoslavia (1945) new changes took place. The strength of Rijeka and its quick development, of the principal

political and strongest economical center of the region, are the basic factors of the changes in the isle (ferry-boat connection, an airfield, the building of a bridge, the development of tourism) as well as in the town itself.

The central role of the town is reflected not only in its function (local government, commerce, centre of communications and fishing) but also in considerable migration. After the First, and particularly after the Second World Wars the inhabitants of Italian origin emigrated, but more important has been the influx and particularly after the Second World Wars the inhabitants of Italian origin emigrated, but more important has been the influx of the islanders who brought the settlement new vitality (in 1961 32.4 per cent of the town's inhabitants were natives of the isle). The difference between the autochthonous populations is reflected in their activities. While the original population of the town is engaged in agriculture (considerably weakened because of emigration) and fishing (Krk is the only fishing port of the isle) the newcomers are engaged in administration and commerce while the new economic activity, catering for tourists, is of common interest.

Under the present circumstances, Krk with its historical-cultural significance and content, and favoured by its positions has the possibilities to secure a continuous touristic season and to preserve its central and considerably increased functions.